

XV-XVI în redacția medio-bulgară, care astăzi se află în bibliotecile din Bulgaria, provin aproape toate din Țara Românească și Moldova¹, și că aproape toate manuscrisele de redacție sîrbă care se află în bibliotecile noastre nu au fost scrise în Țara Românească, ci au venit de afară, și nu au servit ca prototipuri pentru literatura noastră medievală, cu rarele excepții în care au fost transpuse mai întîi în medio-bulgară².

La aceste concluzii ajungem și dacă urmărim frecvența sau absența unor filigrane la manuscrisele scrise în cele două redacții — sîrbă și medio-bulgară — la noi și în Bulgaria. Dar acestea o vom face în articolul anunțat.

ZLATCA IUFFU

K. MIRCEV, HR. KODOV, *Енински апостол. Старобългарски паметник от XI век*, Editura Academiei Bulgare de Științe, Sofia, 1965, 246 p.

După apariția în 1963 a monumentalei ediții fototipice a *Cronicii lui Manasses*, Academia Bulgară de Științe dă la lumină, în aceeași serie a monumentelor limbii bulgare și în aceeași ținută grafică *Apostolul de la Enina*, manuscris slav vechi din sec. al XI-lea. Ediția cuprinde textul facsimilat și transcrierea fragmentului de *Apostol*, însoțită de un studiu amplu și minuțios. Editorii — prof. Kiril Mircev de la Universitatea din Sofia, membru corespondent al Academiei Bulgare de Științe, și Hristo Kodov, cercetător la Institutul de istorie literară al Academiei Bulgare, nu mai au nevoie să fie prezentați, fiind cunoscuți de toți acei ce se ocupă de istoria limbii și a culturii bulgare.

În *Introducere* (p. 5—6) autorii arată că manuscrisul s-a descoperit în satul Enina — important centru de cultură aflat la 5 km de Kazanlik — unde pînă nu demult se găsiseră alte trei manuscrise vechi³ în alfabet chirilic. Acesta este mai vechi decît cele aflate anterior și, din toate punctele de vedere, mult mai prețios decît ele. Pe baza trăsăturilor sale paleografice și lingvistice *Apostolul de la Enina* se așează alături de celelalte monumente de limbă din perioada slavă veche.

Foarte deteriorat, manuscrisul a fost în parte restaurat de specialiștii Bibliotecii Naționale din Sofia și actualmente se păstrează la Muzeul din Kazanlik. Textul manuscrisului, alcătuit din 39 de file de pergament — este publicat, în ediție fototipică și în transcriere (p. 8—161) cu folosirea parantezelor drepte, în locurile în care literele au putut fi reconstituite păstrîndu-se însă prescurtările, titlele și semnele de punctuație ca în textul original (precum menționează editorii la p.7). În subsol se dau numeroase note referitoare la: 1) apariția în textul chirilic a unor litere scrise în alfabet glagolitic (p. 11, 49, 57, 117, 149); b) repetarea eronată a unor silabe (p. 43, 115, 137); c) existența unor litere sau cuvinte scrise deasupra rîndului (p. 9, 31, 71, 83, 97, 101, 107, 115 etc.); d) haplografii (p. 113); e) lipsa unor litere (p. 23, 29); f) lipsa unor title (p. 17, 21, 109, 111, 127, 137, 147, 155); g) dubii ale cercetătorilor în legătură cu existența unor litere sau title (p. 9, 25, 37, 47); h) prezența unor cuvinte scrise lateral, perpendicular pe text (p. 17); i) litere scrise cu cerneală roșie (p. 59) și j) prezența unor viniete între rînduri (p. 29) etc. Toate aceste note contribuie la cunoașterea cît mai exactă a importantului manuscris.

În studiul lor amplu, K. Mircev, și Hr. Kodov se ocupă de diversele aspecte paleografice, artistice și lingvistice⁴ pe care le ridică acest monument de limbă slavă veche. Prima parte a studiului este rezervată *Descrierii paleografice* (p. 163—191). Autorii prezintă mai întîi aspectul exterior al manuscrisului, relevînd faptul că în textul care n-are nici început nici sfîrșit: „nu există

¹ B. Tonev, *История на българский языкъ* v. I, p. 191—192, 253, 258.

² I. Iuffu, *op. cit.*, p. 524.

³ Vezi și N. Demircova-Hafuzova *Бележки по откриването на старобългарския писмен паметник Енински Апостол от XI век* în „Български език“ an. XIV, 1964, cartea a 6-a, Sofia, p. 527—533 care, în calitate de descoperitoare a manuscrisului expune cîteva date și amănunte importante atît în legătură cu satul Enina cît și cu vechia biserică Sfînta Paraschiva, important monument istoric construit din vremea țarului Ioan Asan al II-lea și cu istoricul condițiilor în car. a fost găsit manuscrisul în ziua de 22.XII. 1960.

⁴ Vezi și K. Mircev. *За езиковите особености на новооткрити фрагменти от най-стар славянски апостолски — Енински Апостол от XI в.* („Славянска филология“ t. III, Sofia, 1963, p. 81—103.